

**RAPPORT TIL VELFERD OG MIGRASJONSUTVALGET FRA MEDLEM I
REFERANSEUTVALGET:**

DEN NORSKE KLUBBEN COSTA BLANCA SPANIA

1. INNLEDNING

Flere tusen nordmenn oppholder seg i Spania og mange av disse har tatt seg fast bopel i middelhavslandet. Ifølge spansk befolkningsstatistikk var 15 630 nordmenn registrert som bosatt i Spania i januar 2007. Det er imidlertid grunn til å anta at langt flere nordmenn er bosatt i Spania store deler av året. Ifølge det norske konsulatet i Benidorm bor det bare på Costa Blanca anslagsvis mellom 15 og 22.000 nordmenn.

Det er i all hovedsak alderspensjonister og uføretrygdede som representerer ovennevnte gruppe nordmenn. Bosettingen begynte for over 40 år siden, og den er stadig økende. Det kommer også yngre norsk befolkning som bor og arbeider i Spania.

Det sies at utvandringen til Spania er den største etter de store utvandringene fra Norge på 1800-1900 tallet. Konsentrasjonene av nordmenn skal være de mest betydelige i verden utenfor Norge.

Den Norske Klubben Costa Blanca er den eneste representant i referansegruppen for nordmenn som oppholder seg i Spania som følge av økt internasjonal mobilitet og vi blir derfor et viktig talerør for de forhold som ikke dekkes tilfredsstillende i oppholdslandet. I dette tilfelle innenfor Europa og med borgere av et land med EØS-avtale.

Mange av de nordmenn som oppholder seg her har kroniske lidelser og som derfor får en stor helsegevinst ved varmere og mer stabilt klima. De kan omtales populært som "klimaflyktninger". Livskvaliteten økes i et mildere klima, og gir den enkelte større muligheter til bedre fysisk bevegelse og derigjennom økt mulighet til friluftsliv året rundt. Det er et faktum at ved å investere i egen helse gjennom å bosette seg i Spania har mange nordmenn spart norsk helsevesen for utallige millioner og ressurser.

Nordmenn i Spania har også lagt stor vekt på å utvikle gode og inkluderende sosiale nettverk. Det er mange kulturelle og organisasjonsmessige nettverk tilgjengelige for alle. Norske klubber, foreninger av ulike slag, samt Den norske kirken i utlandet tilbyr et vidt spekter av aktiviteter og samvær for alle som vil delta. Det betyr svært mye for nordmenn i Spania å ivareta tilhørighet til et godt norsk miljø.

Det sies ovenfor at nordmenns motiv for å velge Spania grunner seg på klimatiske forhold. Det tror vi medfører riktighet, men det er et annet aspekt ved så mange nordmenns valg av land, og det er at Spania er lett tilgjengelig geografisk og dessuten er et EU land, og at Norge er knyttet til EU gjennom sin EØS avtale. De fleste nordmenn

som oppholder seg i Spania baserer sitt nye liv på den virkelighet at EU er en del av Europa som Norge tufter mange av sine samfunnsmessige verdier på. Med tanke på Helsedirektoratets rapport fra 2009 I Helsedirektoratets utviklingstrekkrapport Helse og Velferd fra 2009, og Migrasjon og Helse, utfordringer og utviklingstrekk fokuseres det sterkt på begreper som: likeverdighet, global tenkning, mangfold i løsningsprosesser og internasjonalisering. Dette er interessante fanebegreper i rapporten, og de omtales også under kapitlet om EØS i Stortingsmelding nr. 15 2008/09 der interesser, ansvar og muligheter understreker det solidariske Europa.

Som nevnt tidligere er den norske befolkningssammensetning ikke utlukkende dominert av pensjonister, men representerer i tillegg yngre nordmenn. Mange familier med barn i skolepliktig alder har bosatt seg i Spania, og Norge har erkjent sitt ansvar i forhold til norske barns skolerett og skoleplikt, og norske myndigheter har bidratt til etablering og drift av grunnskoler flere steder i Spania. Man ser også at Norge har erkjent ansvar for utflyttede nordmenn gjennom etablering av Norsk Kirke i Utlandet og bare i Spania alene har man 7 kirker med en rekke ansatte.

Det er naturlig å vurdere pensjonistenes lovfestede rett til assistanse i en pleiesituasjon analogt med utdanningsretten og kirketilhørigheten som nevnt ovenfor.

I denne rapporten vil vi utelukkende fokusere på syke og omsorgstrengende nordmenn i Spania og de behov som oppstår relatert til dette..

Eldre nordmenn og eldre fra andre land har ingen adgang til plasser på offentlige spanske sykehjem da disse utelukkende tilbys pensjonister som mottar pensjon fra spanske myndigheter.

De øvrige helsetjenester er tilfredsstillende og regulert gjennom EØS avtalen.

Det er et paradoks at EØS avtalens helseoverenskomst ikke ivaretar nordmenns behov for pleie og omsorg i livets avsluttende fase.

Eldrebølgen er like markant blant nordmenn i Spania som hjemme i Norge, så det haster å etablere løsninger som ivaretar de pleietrengende på en verdig måte, og i samsvar med det verdisyn som norske politikere gjør seg til talsmenn for når det gjelder de eldres behov for en omsorgsfull og respektfull pleie i sin alderdom. Dersom ikke, vil man i Norge i tillegg til den mye omtalte eldrebølgen også få en "Spaniabølge" sydfra som man i liten grad har forventet.

Nordmenn i Spania som får behov for pleie må i dag betale utgiftene selv på private institusjoner. Utgiftene er betydelige, og avhengig av institusjonens nasjonalitet og størrelse kan dette dreie seg om månedlige beløp mellom 3 og 6.000 €. Det sier seg selv at det er svært få nordmenn som kan benytte seg av sykehjem med en så høy økonomisk ramme over tid.

I tillegg møter de aller fleste nordmenn en språkbarriere hvis de tar i bruk spanske institusjoner.

Vi er kjent med flere dramatiske situasjoner som nordmenn har opplevet når det oppstår et betydelig pleiebehov, og økonomien ikke tillater opphold ved private sykehjem i Spania. De som har vært i stand til å benytte fly, har måttet bli sendt til Norge for å bli ivaretatt. Denne nødssituasjonen bærer i seg mange aspekter. Det å måtte skilles fra familie og venner for å kunne få den nødvendige hjelp, er uverdigg. I svært mange tilfeller har også tidligere fraflyttingskommune i Norge vegret seg eller nektet å tilby hjelp. Flere har måttet bli innlagt på sykehus som dekker ankomstflyplass geografisk og da som UFB. Likeverdighetsprinsippet krenkes. Det er heller ikke uvesentlig at Norge vil få pågang fra nordmenn i Spania som blir pleietrengende, og dette forhold kan skape ytterligere press på den generelle sykehjemssituasjonen i Norge.

I den norske innvandringsdebatten har alle politiske partier vært opptatt av det etiske perspektiv når det gjelder integrering og tilrettelegging for våre nye landsmenn. Det er viktig at den samme respekt og likeverdighet overfor nordmenn som har fått en betydelig helsegevinst gjennom å oppholde seg i et bedre klima. Selv om de fleste øker sin livskvalitet gjennom flere år, kommer alderdom og svekkelse i tidens fylde.

Noen har argumentert om likhetsprinsippet når det gjelder rettigheter til å "eksportere" de sosiale goder, med eksempler på emigranter fra den tredje verden som er blitt norske borgere og som har fått med seg sin norske pensjon til India eller Afrika, og at disse bør behandles likt med nordmenn født i Norge som har bosatt seg i et annet land, i dette tilfelle europeisk og med EØS avtale. Dette kan etter vår mening ikke sidestilles da de nevnte land har andre typer lovgivning og ikke befinner seg hverken kulturelt eller geografisk innenfor en kontekst som det her er snakk om.

Denne rapporten vil legge til grunn forhold relatert til spørsmålet om behov for pleietjenester for utflyttede nordmenn både i og utenfor institusjon i Spania eller behov for en verdig mottakelse hvis han ønsker å velge å returnere til hjemlandet.

Vi setter derfor søkelyset i denne rapporten spesielt på disse situasjonene ved å foreslå mulige alternativer som kan etableres på kort sikt for å løse en akutt situasjon som har vært omdiskutert og fokusert på lenge.

2. MÅLGRUPPE

Norske borgere, pensjonister og uføretrygdede som har valgt å oppholde seg mesteparten av året i Spania da dette har gitt dem bedre helse og livskvalitet over tid.

Mottakere av pensjon fra den norske Folketrygden og med rettigheter til helsetjenester etter EØS avtalen og som har meldt flytting til Spania.

Innbetalere av en prosentsats for å kunne motta helsetjenester i Spania.

3. KONSEKVENSER

3.1 Tall og tanker generelt:

Prognoser for eldrebølgen i Europa er i dag ikke bare prognoser men et faktum. Tendensen er en stigende økning av eldre som velger å øke sin livskvalitet forbundet med helsegevinst i varmere klima. Reisemessig blir Syd-Europa og spesielt Spania lettere tilgjengelig både på grunn av reiselengde, flyfrekvens og billettpris.

Dette vil øke i mengde og omfang og vi vil få en stadig høyere andel av mennesker som lever lenger. Dette betyr også at vi vil oppleve en større gruppe eldre over 80 år hvor prosenten av antatt pleiebehov stiger.

3.2 Økonomiske:

Svært få nordmenn vil over tid ha økonomi til å kjøpe privat sykehjemsplass i Spania eller omfattende pleietjenester utenfor institusjon. I de tilfeller hvor dette har vært det eneste alternativ har personen etter en tid fått tappet det han har av økonomi for deretter å bli sendt tilbake til opprinnelig hjemland når regningene ikke lenger kan betales. Mange nordmenn har også en forventning av at ved deres mangeårige innbetalinger gjennom skattesystemet har de bidratt til sin del av velferdstaten Norge. De opplever det derfor som urettferdig at utelukkende ved å bosette seg i et varmere klima noen år, blir fratrukket de goder de selv har vært med å bygge opp.

3.3 Personlige/administrative:

Vi har ofte opplevd nordmenn alene og isolert i hjemmet uten tilstrekkelig hjelp og pleie. De frykter adskillelse fra familie og nettverk i Spania hvis tilbakereise blir eneste alternativ.

Mange har ikke lenger en naturlig tilhørighet i en norsk kommune. De har ingen mulighet til å melde innflytting i Norge pga. at de ikke har noen adresse å melde til. De klarer heller ikke å oppfylle kravet om personlig oppmøte for å melde innflytting. Bildet kan i mange tilfeller bli en enslig syk persons ankomst i rullestol på Gardermoen eller en annen norsk flyplass med spanske flyankomster uten noen som helst mottakssystem for slike situasjoner.

4. FORSLAG TIL ULIKE LØSNINGER

- 4.1 Utgifter til omsorg i Spania for utflyttede nordmenn bør ivaretas på et norsk statlig nivå. NAVs servicekontor kunne være en mulig koordinator i et slikt system
- 4.2 Det nedsettes et bredt sammensatt og hurtigarbeidende utvalg som skal utarbeide forslag til et pilotprosjekt hvor man søker konkrete løsninger for de i denne rapport omtalte problemstillinger. Pilotprosjektet bør skje i samarbeid med spanske myndigheter.
- 4.3 Det åpnes mulighet for norske pensjonister som bor i Spania og som får behov for døgnbasert omsorg på institusjon å bruke plasser på norske sykehjem i Spania etter gjeldende betalingssetser.
- 4.4 Retningslinjene for norske borgere i Spania som får et omfattende pleiebehov og ønsker å reise tilbake gjøres smidigere slik at søknad med nødvendig dokumentasjon kan skje direkte fra Spania.
- 4,5 Det utlyses fond og tilskudd fra den norske stat til bygging av sykehjem for stiftelser og organisasjoner basert på ideinnholdet i EØS om å skape et trygt og solidarisk Europa.
- 4.6 Husbankens tilskuddsordninger endres slik at de også omfatter nyetablering av omsorgsbolig eller sykehjem i Spania og uten at spesifikke kommuner har kontrakt om plasser.

5. NOEN AVSLUTTENDE REFLEKSJONER

I den norske innvandringsdebatten har alle politiske partier vært opptatt av det etiske perspektiv når det diskuteres integrering og tilrettelegging for våre nye landsmenn. Innvandrerene til Norge har ulik bakgrunn, ulikt motiv, ulik alder og ulike forutsetninger for å evne en god integrering.

Norske politikere kan nok være uenige i så mangt når det gjelder innvandring, men stortinget legger til grunn et humant og etisk verdisyn i sitt lovverk.

Da helsedirektoratets rapport også har tatt med norske borgeres situasjon i EU-land, håper vi nå at disse situasjonene blir tatt med i fremtidig planlegging.

I all hovedsak har denne "utflyttede nordmann" som populært kalles "klimaflyktning" mange fellestrekk:

- Mottar pensjon fra folketrygden grunnet alder eller uførhet.
- Flyttet fra Norge i moden alder etter et langt arbeidsliv i hjemlandet.

- Bosatt seg i Spania grunnet helseproblemer i et kaldt hjemland
- Føler seg fremdeles norsk og er glad i sitt hjemland.
- Har stemmerett ved stortingsvalg
- Betaler skatter og avgifter i forhold til gjeldende lovverk

Det bør ikke være noen etisk motsetning mellom, en nordmann som erkjenner større livskvalitet i et varmt klima på sine gamle dager, enn innvandreren til Norge som skal skape seg et nytt liv.

I lys av Europas nye utvikling på bakgrunn av EU/EØS, vil det være både økonomisk forsvarlig og etisk rimelig at "den utflyttede norske borger" kan få de nødvendige pleie og omsorgstjenester den siste del av livet, hvis han slik ønsker det i Spania, i en fordelingsnøkkel hvor pensjonisten betaler det samme i egenandel som han ville gjort i Norge og at den norske Stat betaler resten.

Ønsker spaniapensjonisten å vende hjem bør han få den hjelp han trenger i så måte via administrative ordninger og bli mottatt på en human måte.

Vi viser forøvrig til rapporter og undersøkelser gjort angående denne viktige saken:

Helsedirektoratets Utviklingstrekkrapport 2009: Migrasjon og helse - utfordringer og utviklingstrekk.

Kap 9: *Utvandrere - Nordmenn i Spania.*

http://www.helsedirektoratet.no/helse_omsorg/fagnytt/nordmenn_med_omsorgsbehov_i_spania_443474

Helset, Anne (2000); Spania for helsens skyld. En intervjuundersøkelse blant

pensjonister på Costa del Sol. (Oslo – NOVA/ Norwegian Social Research; Skriftserie 2/2000)

Helset A., Lauvli M. & Sandlie H.C. (2004); Norske pensjonister og norske kommuner i Spania. (Oslo – NOVA/ Norwegian Social Research; Rapport Nr.3/04)

Hovland B.M. og Agedal O. (eds) (2003); Det Norske Spania - I Sol og Skygge. (Konferanserapport. Oslo; Diaforsk).

Sørbye, L.W., Kristoffersen, A.S., Helland, O.H. og Grue, E. V. (2004); Pleie, rehabilitering og omsorg. Nordmenn i Spania. (Diakonhjemmets høgskole i Oslo; Rapport nr.3/2004)